Baykoç, N., Aydemir, D. (2014). NB ilgi ve yetenek alanları geliştirme programı hafta sonu özel grupları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı)*, 160-166.
Geliş Tarihi: 16/01/2014 Kabul Tarihi: 15/12/2014

NB İLGİ VE YETENEK ALANLARI GELİŞTİRME PROGRAMI HAFTA SONU ÖZEL GRUPLARI

Necate BAYKOÇ[*]
Duygu AYDEMİR[**]

ÖZ
Üstün ve özel yetenekli çocuklar için uygulanan Hafta Sonu Özel Grup Programları, Prof. Dr. Necate Baykoç Üstün Yetenekliler-Dâhiler Enstitüsü ve Merkezi'nde Türkiye'de ilk kez başlatılan üstün yetenekli çocukların ilgi ve yetenek alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesini sağlayan özgün programlar özelliğini taşımaktadır. Programların amacı üstün yetenekli çocukların grup içerisinde gelişimlerini, kişilik ve etkileşim özelliklerini, ilgi, yetenek ve ihtiyaç alanlarının gözlemlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayan programları sunmaktır. Bu programlar, çocukların zihinsel becerilerini olduğu kadar sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemek amacıyla geliştirilmiştir. Gözlemlerden elde edilen bilgiler; üstün yetenekli çocukların öğrenmelerini ve sosyal etkileşimlerini artırarak, yaratıcı düşünmelerini ve problem çözme becerilerini geliştirici olanaklar sağladığıdır. Bu amaç doğrultusunda, programlarda ne öğrenildiğinden çok nasıl öğrenildiğine ve özel öğrenme yöntemlerinin kullanılmasına önem verilmektedir. Bu çalışmada programların amaçları, gruplama yöntemleri, içeriği, uygulama süreci, kazanımlar, tanı ve değerlendirme kapsamı ile 3 boyutlu proje çalışmaları ve deneylerin eğlenerek öğrenme süreçlerindeki etkisi anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: üstün yetenekli, ilgi ve yetenek alanları, hafta sonu özel grupları, eğlenerek öğrenme, 3 boyutlu proje

NB INTEREST AND ABILITY DOMAINS PROGRAM WEEKEND SPECIAL GROUP PROGRAMS

ABSTRACT
NB Interest and Ability Domains Program, which is applied as a weekend group programs for gifted and talented students, are the initial and unique programs developed to determine and develop the interest and ability domains of gifted and talented students in Türkiye. The aim is to provide a program that observe and assess the personality features, interest and ability domains, interactions and developments of the tatented students in the groups. They are developed to support social and emotional abilities as well as cognitive abilities. The data obtained from the observations show that these programs provide the opportunities to increase creative thinking and problem solving abilities by increasing the learning and interactions. The aim is to get permanent learning by enjoying more than only getting high level learning. Within the scope of this aim, more importance is given to how it is learned rather that what is learned and also to the use of some special teaching methods. In this study, the aims of the programs, grouping methods, content, application process, objectives, diagnose and assessment process, 3-dimensional projects and the effects of these on the learning by enjoying process is stated.

Keywords: gifted and talented, interest and ability domains, weekend special groups, learning by enjoying, 3dimenisonal projects

[*]Prof. Dr., Emekli,Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi, e-posta: nbdonmez@gmail.com
[**] Doktora Öğr.,Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İlköğretim, e-posta: duyguaydemr@gmail.com

1. GİRİŞ

Günümüzde üstün yetenekli çocuklar ve onların sosyal, duygusal, bilişsel, eğitimsel ve ailesel ihtiyaçları sıkça gündeme gelmeye başlamıştır (Hannah, James, Montelle ve Nokes, 2011). Üstün yetenekli çocuklar, yaşıtlarından ileri seyreden birçok özellikleri ile gerek eğitim ortamlarında, gerekse günlük yaşantılarında diğer normal gelişim gösteren çocuklardan ayrılmaya başlamışlardır (Binet ve Simon, 1916; Pantazi, Christou, Kontoyianni, ve Kattou, 2011, Stanley, 2005).

Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına aşılması gereken en önemli adım doğru tanılamalarının yapılmasıdır (Baykoç, 2012). Ne yazık ki günümüzde birçok üstün yetenekli çocuk tanılamanın yeteri düzeyde yapılamaması nedeniyle kaybolup gitmekte, hatta yanlış teşhislerle yanlış uygulamalara yönlendirilmektedirler. Üstün yetenekli çocukların eğitimsel ihtiyaçları, normal gelişim gösteren yaşıtlarının ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir (Kaplan, 2004; Tieso, 2002; Tomlinson, 1999). Ancak hala birçok toplumda olduğu gibi ülkemizde de üstün yetenekli çocukların tanılanması, sınıf ve eğitim ortamlarında ihtiyaçlarının göz önünde bulundurularak farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş programlar sunulması ya da destek programlar sağlanması adına yeteri düzeye gelinememiştir (Aygün, 2010; Baykoç, 2010; Davis ve Rimm, 2004). Ne yazık ki, ihtiyaçları doğrultusunda farklılaştırılmış ya da zenginleştirilmiş programlarla yönlendirilemeyen çocuklar zamanla sınıf ortamlarında var olan potansiyellerini gizlemeye, hatta birçoğu var olan potansiyellerinin farkına dahi varamadan kaybolup gitmeye başlamaktadırlar (Diezmann ve Watters, 2003; Dimitriadis, 2011; Uyaroğlu, 2011; Preckel, Götz, ve Frenzel, 2010)

Şu bir gerçektir ki, üstün yetenekli çocukların bu eğitim ortamlarından soyutlandırılması da doğru değildir. Aksine, okul zamanları içerisinde diğer yaşıtları ile etkileşim kurabilecekleri ortamlarda sosyal ve duygusal yönden elverişli ilişkiler kurabilecekleri ve toplumdan soyutlandırılmadan temel eğitim ihtiyaçlarını alabilecekleri okul ortamlarında bulunmaları gerekir (Baykoç, 2010). Ancak, bu okul ortamları dışında, genel olarak gerek zihinsel ve gerek bilişsel gelişimleri ileri olan bu çocukların kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek ortamlarda bulunmaları da gelişimsel ihtiyaçları açısından çok önemlidir. Temel eğitimlerine ek olarak, yaratıcılıklarını, problem çözme, muhakeme, hızlı algılama ve çözüm üretebilme becerilerini, daha kısa yoldan daha tutarlı, anlamlı ve pratik yollardan sonuca ulaşabilme özelliklerini besleyecek ve geliştirecek ortamlarda bulunmaları bilgiye ulaşabilmenin değerini ve sınırsızlığını onlara gösterecektir (Baykoç, 2012; Fıçıcı ve Siegle, 2008; Preckel, Götz, ve Frenzel, 2010; Sriraman, Haavold, ve Kyeonghwa, 2013; VanTassel-Baska, 2005). Böylece, okul ortamları içerisinde kullanmaya ihtiyaç duymadıkları bu tür pek çok becerilerini, ilgi ve yetenek alanlarını kullanmaya ve geliştirmeye ihtiyaç duyacaklardır. Okul ortamları içerisinde cevabını alamadıkları pek çok sorunun kaynağına ulaşabilecekler ya da gerekli yönlendirmeler ile kendi sorularının cevaplarına yanıt alabilecekleri yeterliliğe ulaşacaklardır. Zaman ve müfredat kaygılarından bağımsız olarak, okullarında aldıkları temel eğitimlerini destekleyici, detaylandırıcı ve zenginleştirici programlar ile öğrenmeye karşı ilgi ve hevesleri devam edecek, okula, öğrenmeye ve sosyal ilişki kurmaya karşı motivasyonları olumlu yönde artacaktır. Diğer bir deyişle, alanında uzmanlaşmış kişiler tarafından düzenlenmiş programlar ile kendilerine uygun fiziksel ve sosyal ortamalar içerisinde destek programlara yönlendirilmeleri, üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri açısından uygun ve gereklidir (Gagné, 1991).

Bu betimsel çalışmada, Türkiye'ye özgün bir program olarak uzmanlar tarafından geliştirilen ve 2007 yılından bu yana üstün yetenekli çocuklara yönelik uygulanmakta olan Hafta Sonu özel grup çalışmaları programı içerik ve uygulama metodları ile ele alınacaktır. Üstün Yetenekliler Hafta Sonu Özel Grup Programları, Bilim ve Sanat Merkezleri kurucusu Prof. Dr. Necate Baykoç tarafından kurulan NB Çocuk ve Genç Gelişim Merkezi, Üstün Yetenekliler ve Dahiler Enstitüsü ve Merkezi'nde, Türkiye'de ilk kez başlatılan ve uygulanan özgün hafta sonu programlarıdır. Bilim ve sanat Merkezleri'ndeki programlara paralel olarak düzenlenen ve geliştirilerek yürütülen bu programlar, üstün ve özel yetenekli çocukların zihinsel becerilerinin yanında sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek amacıyla düzenlenmektedir.

2. ANA METİN

Çocukların ilgi ve yetenek alanlarına göre tasarlanan ve planlanan programdaki içerik sayesinde, üstün ve özel yetenekli çocuklara uygulanan özel çalışmalar, çocukların üst düzey düşünme becerilerinin artmasına olanak sağlarken, onlara özgür düşünebilme ortamlarında bu düşüncelerini paylaşma fırsatı da sunmaktadır. Altı yıldır uygulanmakta olan bu program yaşları 2-21 arasında değişen çocukların belirli özelliklerine göre gruplandırılmasıyla oluşturulmaktadır.

Programlar belirli ve özgün kazanımlar, gruplama yöntemleri, içerik, uygulama ve ölçme değerlendirme süreçleri çerçevesinde yürütülme fırsatı bulmakta ve bu çerçeve içerisinde üstün ve özel yetenekli çocuklara özel uyarlanan program sayesinde eğlenerek öğrenme süreci sağlamaktadır.

2.1. Kazanımlar

Bu program çocukların gelişimsel özelliklerini desteklemeyi ve bu özelikleri geliştirerek açığa çıkarmayı amaçlar. Programlar, ilgi ve yetenek alanları belirlenmiş üstün ve özel yetenekli çocukların dil, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemeyi, doğal bir ortamda birlikte eğlenceli vakit geçirirken üretmeyi, paylaşmayı ve iletişim becerilerini artırmayı hedeflenmektedir.

2.2. Grup Oluşturma

Gruplar yaş gruplarından ziyade, çocukların bilişsel özellikleri, ilgi ve yetenek alanları, sosyal-duygusal ve davranışsal özellikleri göz önünde bulundurularak, uzman ekip tarafından oluşturulmaktadır.

2.3. İçerik

Temalar, çocukların ilgi ve yetenek alanlarına göre belirlenmiş ileri düzey ve özel konular seçilerek belirlenmektedir. Belirlenen temalar çerçevesinde; matematik, fen ve teknoloji, drama, satranç, resim- heykel, İngilizce gibi konuların ayrıntılarının birleştirilmesiyle ortaya çıkan içerik program içerisine entegre edilmektedir.

2.4.Uygulama Süreci

Bu çalışmalar aşamalı ilerleyen bir süreç halinde devam etmektedir. Diğer bir deyişle, üstün ve özel yetenekli tanısı konmuş çocuklardan bilişsel gelişimlerine, ilgi ve yetenek

alanlarına, sosyal-duygusal ve davranışsal özellikleri dikkate alınarak oluşturulan hafta sonu özel grupları aşamalı bir süreç halinde devam eden çalışmalardan oluşmaktadır.

Bu süreç çoğunlukla belirli uzmanlar tarafından önceden belirlenmiş bir tema hakkında kapsamlı ön bilgiye yaşantıları yoluyla keşfederek öğrenmeleri için bir etkinlik ile başlar. Bu giriş etkinliklerinde, genellikle görseller, drama, oyun, okuma ya da araştırma teknik ve metotlarından oluşan ve eğlenerek kalıcı öğrenmelerin sağlandığı ilk aşama üstün ve özel yetenekli çocukların ilgilerine ve gelişimsel ve bilişsel özelliklerine göre seçilmiş konu hakkında farkındalık yaratmak ve derinlemesine bilgi sahibi olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır.

Proje üretimine hazırlık aşaması olan ikinci aşama ise tartışma, sorgulama ve bilgi paylaşımından oluşur. Bu aşama aynı zamanda üstün ve özel yetenekli çocukların oluşturacakları 3 boyutlu projelerin ayrıntıları hakkında bilgiye ulaşmaları, proje tasarlamaları ve bu süreç için gerekli olan kaynağa ulaşma uğraşlarını da içerir. Proje üretimi aşaması boyunca, özgün, yaratıcı ve hayal gücü kuvvetli 3 boyutlu materyaller üretirler. Çocuklar kendi ürünlerini tasarlar ya da oluştururken bireysel ya da grup halinde çalışmayı tercih ederek, bir yanda kendi projelerini üretirken, aynı ortamda oluşturulan diğer projelerin tasarım ve üretim sürecinde de keyifli paylaşım ve gözlemlerde bulunurlar ve gerektiğinde yardımlaşarak projelerini tamamlarlar.

Ayrıca, bu süreç içerisinde çocuklar zamanı etkili kullanma, gruptaki diğer arkadaşları ile paylaşım içerisinde ve işbirlikli çalışma, eleştiriye açık olabilme becerilerini geliştirme, akademik kavramları ve konseptleri eğlenceli bir şekilde öğrenebilme, bireysel ve grup halinde araştırma yapabilme, plan yapabilme yeteneği kazanma, proje hazırlık ve sunum becerilerini geliştirme ve bilimsel çalışmaların önemini kavrayabilme amaçlarına uygun prosedürler takip edilmektedirler.

Süreç içerisinde öğrenciler bir yandan bu becerileri kazanırken, bir yandan gerçek bir bilim insanı gibi detaylı çalışmalar ve araştırmalar yapmanın keyfiyle çalışmalardan bir ya da birkaç projeden oluşan 3 boyutlu özgün ürünleriyle ayrılmaktadırlar.

Son aşama olarak, oluşturulan orijinal proje ve ürünler gruptaki diğer üyelerle paylaşılır. Bu sunum aşamasında kendi projelerinin özelliklerini, kullanım alanlarını, etkiliğini ve hatta gerektiğinde eksikliklerini birbirleriyle keyifli, rahat ve olumlu bir paylaşım ortamı içerisinde sunarlar. Buna ek olarak, bu aşama çocukların düşüncelerini ve fikirlerini sınırlamalar olmadan özgürce paylaşabildikleri, gerektiğinde savunabildikleri ya da revize edebildikleri geleneksel paylaşım ortamlarından ve öğrenme ortamlarından uzak olduğu için çocuklar tarafından ilgi ve hevesle beklenen aşamalardan biri olmaktadır.

Üstün ve özel yetenekli çocuklara özgün geliştirilmiş programın ana hatları 4 aşama altında toparlanarak özetlenebilmektedir:

Birinci aşama: Genellikle tema hakkında kapsamlı önbilgileri öğretmeyi amaçlayan bir etkinlik ile başlar ve görseller, drama, oyun, okuma yöntem ve teknikleri, araştırma etkinliklerini içerir.

İkinci aşama: Tartışma ve yeni kazanılan bilgilerin paylaşımını içerir. Bu aşama aynı zamanda proje üretimi aşamasına bir hazırlık basamağı görevi görür.

Üçüncü Aşama: Proje üretme aşaması boyunca, çocuklar özgün, yaratıcı ve hayali ürünler üretirler. Ürünlerini bireysel ya da grup halinde üretmeyi seçerek projelerini oluştururlar.

Dördüncü Aşama: Çocuklar, proje üretiminin en sonunda, oluşturdukları kendi orijinal ürün ve projelerini gruptaki diğer arkadaşları ile paylaşma aşamasına geçerler. Projelerinin özelliklerini, kullanım alanlarını, yeterlilikleri ve yetersizliklerini, nasıl geliştirilebileceğini sunarlar ve karşılıklı etkileşimlerle projelerini paylaşır, gerektiğinde değişikliklere giderler.

2.5. Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme süreci içerisinde, izlenen davranış kayıtları, anekdot kayıtları, gözlem ve değerlendirme takip formları gibi araçlar sıklıkla kullanılarak çocukların bu süreç içerinde grup içinde ve bireysel çalışmalarında sosyal, zihinsel, duygusal ve davranışsal gözlem ve takipleri yapılır.

3. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Grup içerisindeki her üstün ve özel yetenekli çocuğun, tanılama ve seçimi, temaların ve amaçların belirlenmesi, programın uygulanması ve programın ölçme değerlendirme çalışmalarının yapılması gibi tüm aşamalarda, çocukların bireysel ve grup içerisindeki tüm becerileri ve durumları göz önünde bulundurulur. Buna ek olarak, üstün ve özel yetenekli tanısı konmuş çocukların gelişimsel, öğrenme, kişilik ve etkileşim özelliklerini belirleyebilmek için grup içerisinde gözlemleme fırsatı yakalanmaktadır. Sonrasında, grup içerisindeki gözlemlerden elde edilen bilgiler; çocukların öğrenmelerini, sosyal etkileşimlerini kolaylaştırmak ve yardımcı olmak, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini desteklemek gibi amaçlarla değerlendirilerek kullanılır. Yapılan grup çalışmaları içerisinde aktif roller alan üstün ve özel yetenekli çocuklar, düşüncelerinin sınırlandırılmadığı bu çalışmalardan mutlu ve birçok yeni bilgiye ulaşmış bir şekilde ayrılmaktadırlar.

Özel grup çalışmaları boyunca çocuklardan kendilerini mutlu, rahat ve özgür hissettikleri şeklinde alınan olumlu geri bildirimlerin yanı sıra çalışmalar sonrasında ailelerden çocuklarının böyle bir çalışma içerisinde bulunmalarından dolayı çok mutlu ve memnun olduklarına dair alınan geri bildirimler, bu çalışmaların etkiliğini ve verimliliğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, uygulanan programlar hakkında alınan geri dönütler ile aileler, öğrenciler ve öğretmenlere uygulanan anket ve görüşmelerden elde edilen verilerin analiz sonuçlarının da gösterdiği gibi, aileler, öğretmenler ve çocuklar açısından programlarının ihtiyaçlara cevap vermesinin yanı sıra, psikolojik olarak programlarda dahil olmanın çocukların mutluluklarına olumlu ve büyük ölçüde katkıda bulunduğunu belirtmektedirler (Baykoç, Aydemir ve Uyaroğlu, 2013). Ayrıca, bu merkezde tasarlanan ve alan uzmanları tarafından güncellenerek geliştirilen Üstün Yetenekliler Hafta Sonu Programları'nın bu çocuklara etkili ve eğlenceli öğrenme ortamları oluşturmak adına okul içi ve okul dışı ortamlarda uygulanması gereken örnek model ve çözüm önerisi olarak sunulabilmektedir.

KAYNAKLAR

Aygün, B. (2010). *The Needs Analysis of the Mathematics Program for the Gifted Students Attending Lower Secondary Education Schools* (Master's Thesis). Hacettepe University, Ankara.

Baykoç, N. (2011). Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri. In N. Baykoç (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim* (pp. 359-386). Ankara: Eğiten Kitap.

Baykoç, N. (2010). Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri. In N. Baykoç (Ed.), *Öğretmenlik Programları için Özel Eğitim* (pp. 301-337). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Baykoç, N.(2012). Üstün Yetenekli Çocuklar. In N.Metin (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar*. Ankara: Maya Akademi.

Baykoç, N., Aydemir, D. ve Uyaroğlu B. (2013). Analyzing the Effectiveness of NB Interest and Ability Domains Weekend Special Group Programs for Gifted and Talented Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 89*, 171-175. 30.11.2013 tarihinde http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813029601adresinden alınmıştır.

Binet, A., Simon, T. (1916). *The Development of Intelligence in Children: The Binet-Simon Scale.* Baltimore: Williams & Wilkins.

Davis, G. A. & Rimm, S.B. (2004). *Education of the gifted and talented* (5th Ed.). Boston: Allyn and

Bacon.

Diezmann, C. M., & Watters, J. (2001). The collaboration of mathematically gifted students on challenging tasks. *Journal for the Education of the Gifted, 25*, 7–31.

Dimitriadis C. (2011). Provision for mathematically gifted children in primary schools: an Investigation of four different methods of organizational provision, *Educational Review, 64*(2), 241-260

Fıçıcı, A. & Siegle D. (2008). International teachers' judgment of gifted mathematics student characteristics. *Journal of Gifted Talented International, 23*(1), 22-37.

Gagné, F. (1991). *Brief presentation of Gagné and Nadeau's attitude scale: Opinions about the gifted and their education*. Montreal: University of Québec.

Hannah J., James A., Montelle C., & Nokes J. (2011). Meeting the needs of our best and brightest: curriculum acceleration in tertiary mathematics. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 42*(3), 299-312.

Kaplan, S. (2004). Where we stand determines the answers to the question: Can the no child left behind legislation be beneficial to gifted students? *Roeper Review, 26*, 124-126.

Pantazi D. P., Christou C., Kontoyianni K., & Kattou M. (2011). A model of mathematical giftedness:integrating natural, creative, and mathematical abilities, *Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education, 11*(1), 39-54.

Preckel F., Götz T., & Frenzel, A. (2010). Ability grouping of gifted students: effects on academic self-concept and boredom. *British Journal of Educational Psychology, 80*(1), 451-472.

Stanley, J. C. (2005). A quiet revolution finding boys and girls who reason exceptionally well intellectually and helping them get the supplemental educational opportunities they need. *High Ability Studies, 16*(1), 5-14.

Tieso, C. L. (2005). The Effects of Grouping Practices and Curricular Adjustments on Achievement. *Journal for the Education of the Gifted*; *29*(1), 60-89.

Tomlinson, C. (2004). Sharing responsibility for differentiating instruction. *Roeper Review, 26*, 188-189.

Uyaroğlu, B. (2011). *Üstün Yetenekli ve Normal Gelişm Gösteren İlköğretim Öğrencilerinin Empati Becereileri ve Duygusal Zeka Düzeyleri ile Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi* (Masters thesis). Hacettepe Üniversitesi. Ankara

VanTassel-Baska, J., & Brown, E. F. (2005). *An analysis of gifted education curriculum models*. In F.

A. Karnes and S. M. Bean (Eds.), *Methods and Materials for Teaching the Gifed* (pp. 75-106). Waco, TX: Prufrock Press.